

Joniškio vaikų darželis "Vyturėlis"

Ikimokyklinio ugdymo programa

Vaikystės Sodas

Joniškis
2016 m.

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	3
Duomenys apie įstaigą.....	3
Vaikai ir jų poreikiai.....	3
Pedagogų ir kitų specialistų pagalba.....	3
Įstaigos savitumas.....	3
Strateginė filosofinė kryptis.....	4
Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai.....	4
Regiono bendruomenės socialiniai ir kultūriniai ypatumai.....	4
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI.....	5
III. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI.....	5
IV. UGDYMO (SI) TURINYS.....	6
Kasdienio gyvenimo įgūdžiai.....	6
Fizinis aktyvumas.....	8
Emocijų suvokimas ir raiška.....	10
Savireguliacija ir savikontrolė.....	12
Savivoka ir savigarba.....	13
Santykiai su suaugusiais.....	15
Santykiai su bendraamžiais.....	17
Sakytinė kalba.....	19
Rašytinė kalba.....	21
Aplinkos pažinimas.....	23
Skaičiavimas ir matavimas.....	25
Meninė raiška.....	28
Estetinis suvokimas.....	31
Iniciatyvumas ir atkaklumas.....	33
Tyrinėjimas.....	34
Problemų sprendimas.....	36
Kūrybiškumas.....	37
Mokėjimas mokytis.....	39
V. VAIKŲ UGDYMO (SI) METODAI	41
Ugdymo (si) metodai.....	41
Ugdymo (si) technologijos.....	41
VI. UGDYMO (SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS.....	42
Vaiko pasiekimų vertinimas.....	42
Vaiko pasiekimų vertinimo procesas	43
Vaiko pasiekimų pokyčių fiksavimas.....	43
VII. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	44
VIII. PRIEDAS. Ugdytinių pasiekimų ir gebėjimų vertinimas.....	45

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

DUOMENYS APIE ĮSTAIGĄ

Joniškio vaikų darželis „Vyturėlis“ – savivaldybės biudžetinė įstaiga, viešasis juridinis asmuo. Pagrindinės veiklos rūšys - ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Įstaigoje veikia 8 grupės: 2 - ankstyvojo ugdymo, 4 - ikimokyklinio ugdymo, 2 - priešmokyklinio ugdymo. Įstaigos adresas: Melioratorių a. 14, Joniškis LT-8417, internetinė svetainė www.vyturelisjoniskis.lt, el. paštas: v.d.vyturelis@gmail.com, telefonai: (8-426) 5 18 31, mob.+37061259963.

VAIKAI IR JŲ POREIKIAI

Kiekvienas ikimokyklinio amžiaus vaikas – bręstanti asmenybė, turinti savo individualius ir socialinius poreikius. Jis nori būti mylimas, gerbiamas, suprastas, savarankiškas. Tuo pačiu jis nori bendrauti ir bendradarbiauti su vaikais ir suaugusiais, nori pažinti aplinkinį pasaulį, rasti savo vietą jame. Vaikai labai skirtingi: nevienodai auga ir bręsta, skirtingai jaučia, pažįsta, išreiškia, jų gyvenimo ritmas individualus, skirtinga asmeninė patirtis. Programos turinys orientuotas į poreikių patenkinimą: eksperimentuoti, patirti, atrasti, aktyviai reikštis įvairiomis meninės raiškos priemonėmis, būti pastebėtam, pripažintam.

Vaikai, turintys specialiųjų poreikių, integruojami į bendro ugdymo grupes. Įstaigoje teikiamos specialiojo pedagogo, psichologo paslaugos. Vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikimų, teikiama logopedo pagalba. Gydytojams nustačius vaikų fizinius sutrikimus, jiems teikiama masažisto pagalba. Papildomai vaikai gali lankyti pop chorą, šokių, krepšinio būrelius.

PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PAGALBA

Vaikų darželyje dirba kvalifikuoti pedagogai: ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, priešmokyklinio ugdymo pedagogai, muzikos mokytojas, judesio korekcijos mokytojas, masažistas švietimo pagalbos specialistai: logopedai, specialusis pedagogas, psichologas.

Pedagogai rengia metodinius renginius, kuriuose dalijasi gerąja darbo patirtimi, nuolat kelia kvalifikaciją seminaruose, kursuose. Dauguma pedagogų turi aukštąjį išsilavinimą, yra įgiję kvalifikacines kategorijas: 13 – vyresniojo mokytojo, 2 – metodininko, 1 – mokytojo. Direktorei ir direktorės pavaduotojai ugdymui suteikta II švietimo įstaigų vadovų kvalifikacinė kategorija.

ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Ugdymo procesas yra orientuotas į sveikatos vertybes, kurios augant vaikui plečiasi, tampa įpročiu, o vėliau ir socialine norma. Puoselėdami sveikos gyvensenos idėjas pastebėjome, kad nuo sveikatos ugdymo neatsiejamas ir ekologinių pradmenų formavimas.

Sveikatos stiprinimo ir ekologinio ugdymo veiklos plėtojimui svarbi socialinė partnerystė. Bendradarbiavimas ir aktyvus ryšių palaikymas su išorės socialiniais partneriais skatina pedagogų tobulėjimą, švietėjišką pagalbą tėvams, teikiamų paslaugų kokybę ir įvairovę. Sociokultūriniai ryšiai sudaro galimybę įstaigos bendruomenei tapti nuolat besimokančia, atvira organizacija. Tradiciniai renginiai ir šventės telkia bendruomenę, skatina darnų pedagogų, ugdytinių bei tėvų bendravimą ir bendradarbiavimą.

STRATEGINĖ FILOSOFINĖ KRYPTIS

Vaikų darželio „Vyturėlis“ bendruomenė remiasi prigimtine vaiko teise į asmenybės nepažeidžiamumą, sveikatos saugojimą, puoselėja pagarbą aplinkai, šeimai ir tarpusavio bendravimui.

TĖVŲ IR VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Ugdytinių tėvai supažindinami su organizuojama veikla grupėje, veiklos rezultatais: vaikų darbų parodėles, teatralizuoti, sporto renginiai, atvirų durų dienos ir kt. Tėvų apklausa rodo, kad jie pageidauja visapusiško vaikų ugdymo (si), kai yra ugdomos visos vaiko ugdymo (si) sritys – socialinė, pažintinė, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir meninė – būtinos tolesnei sėkmingai vaiko veiklai priešmokyklinėje grupėje. Tenkinant tėvų lūkesčius ir atsižvelgiant į regiono savitumą į ugdymo turinį integruojama sveikatos stiprinimo ir ekologinio ugdymo kryptis. Tėvai palaiko pedagogų idėjas, aktyviai dalyvauja grupių projektuose, bendruose darželio renginiuose, akcijose, parodose.

Įstaiga dalyvauja respublikiniame sveikos gyvensenos darželių projekte „Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklas“, yra respublikinės ikimokyklinių įstaigų pedagogų asociacijos „Sveikatos želmėnėliai“ narė.

Ugdymui įstaigoje sudarytos puikios sąlygos: atskiri žaidimų ir miegamieji kambariai, svetainė, kurioje valgo ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikai, meno, sporto salė su braidymo baseinu, masažo kambarys. Atsižvelgiant į tėvėlių pageidavimus, darželyje yra prailginta grupė.

REGIONO BENDRUOMENĖS SOCIALINIAI IR KULTŪRINIAI YPATUMAI

Joniškis – lygumų kraštas, atsiskleidžiantis savitu grožiu. Vaikų darželis „Vyturėlis“ yra įsikūręs miesto pakraštyje, nuošaliau nuo judrių gatvių. Darželį supa gyvenamųjų namų kvartalas, kuris suteikia vaikams namų artumo jausmą. Vaikai nenutolsta nuo savo namų aplinkos, jaučiasi saugesni ir ramesni. Aplink darželį daug žalumos, todėl vaikai gali stebėti, tyrinėti ir pažinti juos supančią gamtą. Pavasarį galime rinkti vaistažoles, jas džiovinti ir gerti kvapnią arbatą. Netoliese yra tvenkinys, kur vaikai gali stebėti augmeniją ir gyvūniją, vandens telkinį aplankančius paukščius. Turime galimybių rengti įdomesnes iškylas, ekskursijas.

Darželio ugdytiniai skatinami aktyviai sportuoti, lavinti fizinės kūno galimybes, kartu su tėveliais dalyvauti bendruose renginiuose. Atlikus tėvėlių apklausą, jie aktyviai palaiko ir remia įstaigos sveikatos ugdymo kryptį, kartu su bendruomenės nariais dalyvauja vykdam programą.

Dauguma vaikų, baigusių priešmokyklinio ugdymo grupes, toliau mokosi „Saulės“ pagrindinėje mokykloje ir M. Slančiausko progimnazijoje, su kuriomis bendraujame, rengiame metodinius pasitarimus, dalyvaujame bendruose renginiuose.

Bendraujame ir bendradarbiaujame, dalijamės gerąja darbo patirtimi su Joniškio miesto lopšelių – darželių „Saulutė“ ir „Ažuoliukas“, Žagarės m. l/d „Vyniukas“, Šiaulių miesto lopšelių - darželių „Žiogelis“, „Saulutė“, Radviliškio miesto lopšelių - darželių „Eglutė“, „Kregždutė“ pedagogais.

Mūsų tikslas – ugdyti vaikų meilę savo gimtajam kraštui, norą pažinti ir puoselėti, saugoti jį, suvokti jo nepakartojamą grožį, siekti išlaikyti jo nepakitusį unikalumą ateinančioms kartoms.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Visuminio ugdymo principas – ugdomojo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, visų ugdymo (si) sričių integralumo.

Humaniškumo principas - gerbti vaiką kaip asmenybę, garantuoti jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį, palaikyti vaiko sumanymus, džiaugtis pasiekimais, atsižvelgiant į vaiko poreikius, interesus ir tėvų lūkesčius.

Individualumo (diferencijavimo) principas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko patirtį, jo ugdymosi poreikius ir galimybes, kultūrinę ir socialinę patirtį, amžiaus tarpsnių ypatumus, sudaromos sąlygas kiekvienam vaikui lavėti tiek, kiek jis turi fizinių ir dvasios išgalių.

Sveikatingumo principas – ugdymo turinį orientuoti į vaiko fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo darną, sudarant fiziškai saugią aplinką, ugdant sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Tęstinumo principas – glaudžiai bendradarbiaujant su šeima siekiama, kad vaikai sėkmingai pereitų nuo ugdymo (si) šeimoje ir ankstyvojo amžiaus grupėje prie ugdymo (si) ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus grupėse, atsižvelgiant į vaiko jau įgytą patirties ir gebėjimų lygmenį.

Konfidencialumo principas – informacija apie vaiko ugdymą (si), pasiekimus ir vertinimą teikiama tik asmeniškai šeimai.

III. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

TIKSLAS

Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas padedančias vaikui tenkinti prigimtinius kultūros, taip pat ir etninės, socialinius pažintinius poreikius.

UŽDAVINIAI

1. Sudaryti sąlygas vaikų ugdymui (si) įvairaus amžiaus grupėse, tobulinant ir plėtojant fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo ugdymo (si) sritis.
2. Saugoti ir stiprinti vaikų fizinę, psichinę sveikatą, ugdyti teigiamą požiūrį į sveiką gyvenimą ir siekti, kad tinkama gyvenama taptų socialine norma.
3. Ugdyti visapusišką asmenybę, formuojant ekologinio, aplinkosauginio ugdymo nuostatas.
4. Ugdyti vaikų kalbą, kaip saviraiškos, bendravimo pažinimo priemonę, skatinti komunikacinius, informacinius ir socialinius gebėjimus, sudaryti sąlygas specialiųjų ugdymo poreikių tenkinimui.
5. Kurti partneriškus tėvų ir įstaigos bendruomenės santykius, priimant kiekvieną šeimą tokia, kokia ji yra, siekiant tarpusavio dialogo vaikų ugdymo klausimais.
6. Skatinti vaiko iniciatyvą, savarankiškumą, saviraišką, kūrybinį aktyvumą, plėsti vaiko emocinę patirtį.

IV. UGDYMO (SI) TURINYS

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata- noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.		
Esminis gebėjimas-tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.		
1 žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Sudaryti sąlygas vaikams žaisti žaidimus, kurie padeda įtvirtinti savarankiškumo įgūdžius: maitinti lėles, jas rengti, guldyti, bandyti tvarkingai sudėti jų rūbelius.
2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprastytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Žaidžiant žaidimą „Pamaitinkime lėlytę, meškučių“, mokytis laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Dengti stalą, imituojant elgesį prie stalo, bendraujant su šalia esančiais. Stalo žaidimų, knygelių, plakatų, kortelių pagalba susipažinti su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu. Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą, gerai sukramtyti, pratintis valgyti ramiai, atsikelti nuo stalo tik baigus valgyti.
3 žingsnis	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando prausti, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Žaidimo pagalba susipažinti su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis, atlikti veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau jas naudoti žaidžiant žaidimus „Parodykime Boružėlei, kaip plauname rankes, išpučiame nosį“. Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką“, „Aprenk draugą“, imituojant apsirengimo, nusirengimo veiksmus tam tikra tvarka. Klausyti skaitomų pasakojimų, trumpų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje, įgyjant žinių apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, žinoti kas gali atsitikti, kai vaikai su jais žaidžia. Skatinti piešiant išreikšti emocijas, pojūčius, bandyti papasakoti ką pavaizdavo savo darbelyje.
4 žingsnis	Valgo gana tvarkingai, naudojami stalo įrankiais. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu. Šiek tiek padedamas suaugusiojo	Naudojantis stalo įrankiais maitinimosi metu įgyti praktinių gebėjimų teisingai naudotis jais, valgyti neskubant, pavalgius sudėti indus, padėkoti. Patiems gaminti, valgyti ir kitus vaišinti šviežių daržovių, vaisių patiekalais bei kt. Prieš valgio gaminimą nusiplauti rankas, po veiklos

5 žingsnis	<p>nusirengia ir apsirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p> <p>Pasako, kad negalima imti degtukų, peilio, vaistų ir kt. pavojingų daiktų.</p> <p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi koks maistas sveikas ir visavertis. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai nusirengia ir apsirengia. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus, veiklos vietą.</p> <p>Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.</p> <p>Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.</p>	<p>sutvarkyti darbo vietą. Skatinti papasakoti apie sveiko maisto naudą mūsų organizmui, sugrupuoti maistą į pagrindines produktų grupes: pienas, mėsa, vaisiai, daržovės. Pasakyti kodėl nesveika valgyti daug saldumynų, gerti gaiviųjų gėrimų.</p> <p>Sveikatos valandėlių metu susipažinti su maisto reikšme žmogaus sveikatai, sveikos mitybos reikalavimais, žinoti, kad vaisiai ir daržovės – vitaminų šaltinis, aiškintis mitybos piramidės sudėtį.</p> <p>Praktinės veiklos metu susipažinti su stalo dengimo reikalavimais. Siūlyti patiems dengti stalą šventėms, gimtadieniams, aiškintis kaip reikia elgtis prie stalo, siūlyti patiems kurti taisykles.</p> <p>Naudotis asmeniniais higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinėmis, dantų šepetėliais, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.).</p>
6 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija sveikus maisto produktus, žino apie nesveikus, kurių vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą.</p> <p>Savarankiškai apsirengia, nusirengia, apsiauna, nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi. Dažniausiai savarankiškai tvarko žaislus, po veiklos sudeda priemones į vietą.</p> <p>Savarankiškai arba priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis ištikus pavojui, pasiklydus.</p> <p>Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>Dėliojant paveikslėlius pasakoti kaip reikia prižiūrėti dantis, kokias priemones naudoti. Savarankiškai naudotis tualetu, pasinaudojus tualetu, nusiplauti rankas. Stengtis saugoti savo ir draugų rūbus, nusirengus tvarkingai juos pasidėti. Po žaidimo sutvarkyti žaislus, sudėti juos į vietas.</p> <p>Ugdamosios veiklos metu aptarti įvairias pavojingas situacijas, aiškintis jų atsiradimo priežastis, ieškoti sprendimų būdų. Dalyvauti saugaus eismo, sveikatos stiprinimo renginiuose, viktorinose, grupės projektinėje veikloje apie sveiką maistą, saugų elgesį grupėje, namuose, gatvėje, miške, pievoje, siūlyti žiūrėti įvairius mokomuosius filmukus, paveikslėlius, klausyti skaitomų kūrinėlių apie saugų elgesį. Skatinti diskutuoti su draugais, kaip elgtis ištikus nelaimei, kaip elgtis pasiklydus, į ką reikia kreiptis nutikus nelaimei (gydytojus, policininkus, ugniagesius).</p>

2. FIZINIS AKTYVUMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata- noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.		
Esminis gebėjimas-eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.		
1 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, stovi laikydamasis ar savarankiškai, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Atlikti rytinę mankštą, dalyvauti sportinėse pramogose, šventėse, rytinėje mankštoje, kūno kultūros užsiėmimuose, pasivaikščiojimuose ir kt. judrioje veikloje. Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.
2 žingsnis	Savarankiškai atsistoja, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.	Siūlyti žaisti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaikų judėjimą: „Atnešk žaisliuką“, „Skrenda paukšteliai“. Žaisti su žaislais, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. Bėgioti su kamuoliu, gaudyti, mėtyti, spardyti ir ridenti kamuolį. Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų.
3 žingsnis	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu, eina ten kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis turėklų. Atsisirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda ir spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	Siūlyti žaisti žaidimus, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, laiptuoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Pasiūlyti vedžioti labirintą pieštuku ar pirštelium. Kartu su vaikais pasidaryti vėrinį, verti makaronus, sagas, karoliukus ir t.t. Siūlyti žaidimus ir žaislus, su kuriais atliekami sukamieji plaštakos judesiai. Mokyti žirkleėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.
4 žingsnis	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka.	Sudaryti sąlygas vaikui tenkinti jo norą judėti įvairioje aplinkoje ir įvairiose situacijose: atliekant rytinę mankštą, dalyvaujant kūno kultūros užsiėmimuose, sveikatingumo savaitėse, sporto šventėse, viktorinose, akcijose ir kt. Skatinti žaisti žaidimus patiriant judėjimo džiaugsmą, palaikyti

5 žingsnis	<p>Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį, judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p> <p>Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu, pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, šokinėja per virvutę. Peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrengimais. Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvutės smulkius daiktus, sega sagas). Meta kamuolį iš įvairių padėčių, tiksliau gauda, mušinėja.</p>	<p>natūralų, spontanišką judėjimą patalpoje, lauke įvairiomis oro sąlygomis.</p> <p>Siūlyti žaisti lauko, sportinius bei judrius žaidimus aikštelėse, mokytis važinėti dviratuku, žiemos metu rogutėmis. Dalyvauti estafetėse, sportinėse pramogose, varžybose, kurių metu vaikai judėtų poroje, ratu sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaidžiant išbandyti savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokytis laimėti ir garbingai pralaimėti. Skatinti bėgioti, laiptoti, ropoti, šokinėti, šliaužti, suktis, linguoti, stumti, traukti, ridenti, spirti. Skatinti kurti, imituoti ir mėgdžioti gyvūnų judesius, jų elgseną. Atkreipti dėmesį į kūno padėtį stovint, sėdint, einant, atliekant įvairius fizinius pratimus. Sėdėti nesikūprinant, taisyklingai, stovėti pasitempus. Skatinti vaikus būti atsargiems, budriems žaidžiant judrius žaidimus, mankštinantis, važiuojant dviračiu... Siūlyti piešti pieštuku įvairias linijas, apibrėžti daiktus, įvairius trafaretus, kirpti žirkėmis tiesias, apvalias linijas.</p>
6 žingsnis	<p>Eina ratu, poroje, gyvatėle, atbulomis, šonu.</p> <p>Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoločiu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolą, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p> <p>Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.</p>	<p>Siūlyti dėlioti dėlionės, kirpti, piešti, lipdyti, konstruoti, rišti raištelius, segti sagas, verti siūlą į adatą, verti rutuliukus, karoliukus. Žaisti su įvairiomis kruopomis, gamtine medžiaga (gilėmis, kaštonais) ir kitais smulkiais daiktais.</p>

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata – domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.		
Esminis gebėjimas - atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, prastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).		
1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Atspindi, atpažįstą kitų vaikų, suaugusiojo emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).	Skatinti vaiką kalbėti apie jausmus, žiūrinėjant knygeles, paveikslėlius, nuotraukas, išdarinėti grimasas žiūrint į veidrodį. Žaidžiant žaidimus skatinti pasakyti ką mėgsta, kaip jaučiasi, su koku žaislu nori žaisti.
2 žingsnis	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Stengtis suprasti vaiko rodomus ženklus, pasirūpinti juo kai liūdna, pikta, paguosti vaiką, kai jis atsiskiria nuo tėvų, suteikti džiugių, malonių potyrių nukreipiant dėmesį nuo liūdesį keliančių situacijų.
3 žingsnis	Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. • Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas: glosto, jei kitas nuliūdęs).	Skatinti vartoti žodelius „aš“, „mano“, „man“ „aš noriu lėlės“, „ačiū“, „prašau“, vartoti kai kuriuos vertinimo žodžius: „geras“, „blogas“. Žaisti žaidimus, plėtojančius socialinę patirtį, skatinti bendradarbiauti žaidžiant, ieškoti draugo žaidimui, žaisti su suaugusiuoju, atkartoti jo veiksmus, mokytis suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Skatinti atsisveikinti ir pasisveikinti su šeimos nariais. Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“, rodyti kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu, jei liūdi, verkia – paguosti, duoti žaislą. Mokyti susitaikymo ir atsiprašymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“ (užsidengti veidą ir atsidenyti, demonstruojant vis kitą emociinę išraišką).
4 žingsnis	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadiną pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką,	Skatinti tyrinėti ir žymėti savo ir kitų nuotaikas, parenkant atitinkantį nuotaikų veidelį. Reikšti savo jausmus, aiškintis veido išraiškos mimikas: nusiminęs,

5 žingsnis	<p>elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (stengiasi paguosti, padėti).</p> <p>Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam liūdna, o kitam linksma).</p> <p>Atpažįsta, pavadina bei apibūdina savo jausmus. Įvardija, komentuoja situacijas, kuriose jie kilo.</p> <p>Supranta kitų jausmus (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).</p> <p>Kalba apie jausmus su kitais pasako kodėl pyksta, verkia.</p> <p>Pradedą kalbėti apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.</p>	<p>piktas, džiugus, verkiantis. Stebėti, aiškintis, pajauti, kad visi žmonės patiria jausmus, emocijas, gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi.</p> <p>Skatinti komentuoti jausmų paveikslėlius, samprotauti kas pradžiugino, nuliūdino ir kodėl. Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, žaisti žaidimus įsijaučiant į kito savijautą, kaip jaučiasi draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip paguosti.</p>
6 žingsnis	<p>Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.</p> <p>Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.</p> <p>Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.</p>	<p>Klausyti kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstyti iš ko galima suprasti, kad kitam linksma, liūdna, pikta, skaudu. Išreikšti savo savijautą, norus žodžiais, įvardinti savo emocijas būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose, aptarti kaip elgtis kai kiti pyksta, mušasi. Užbaigti frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt.</p> <p>Simboliniais paveikslėliais ženklinti knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kurti nuotaikingų veidukų paveikslus, žaisti spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, pasakant kokios spalvos tą dieną nuotaika.</p> <p>Klausyti skirtingos nuotaikos muzikos kūrinėlių, žaisti saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėjant, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikinant, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti.</p>

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostata – nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.		
Esminis gebėjimas-laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.		
1 žingsnis	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Pasiūlyti vaikams žaisti su spalvingais, skambančiais, judančiais žaislais. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu, siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą, domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje ir kt. Pasiūlyti žaisti emocinius (klykavimo, mylavimo) žaidimus. Kiekvienam vaikui taikyti priimtina dienos ritmą: laiku valgyti, miegoti, žaisti, eiti į lauką pasivaikščioti ir t. t. Skatinti priprasti prie ritualų ir jų laikytis. Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, ko nenori, pasiūlyti būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus, pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusio prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienio elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė.
2 žingsnis	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį. Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	
3 žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	
4 žingsnis	Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos. Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir susitarimus, ieškoti taikių išeičių. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas, laikytis susitarimų, grupės taisyklių. Pagirti, padrąsinti vaiką už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojais. Pasiūlyti žaisti ramybės kampelyje, kad vaikas galėtų nusiraminti, klausydamas
5 žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamas ramios	

6 žingsnis	<p>muzikos, pabuvęs vienas. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.</p> <p>Pats nusiramina, pritaikęs įvairesnius nusiramavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis ir kt.) Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę ir savarankiškai jų laikosi, lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.</p>	<p>muzikos, žaisdamas su muzikiniais žaislais. Pasiūlyti vaikui nusiraminti spalvinant, klausant pasakos, dėliojant dėlionės ir pan. Siekti, kad vaikas pasidalintų žaislais su kitais, nepasidalinus vaidmenimis rastų išeičių pats. Klaudyti kūrinėlių, diskutuoti apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotauti, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. Žaidžiant, bendraujant, mokytis elementarių savikontrolės įgūdžių. Atliekant tą patį darbą mokytis netrukdyti dirbančiam šalia, tartis dėl bendrų veiksmų, derinti savo interesus. Aiškintis, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoti apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Dėlioti siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių, žaisti bendrus žaidimus, laikantis žaidimo taisyklių, veikti šalia kitų atsargiai, netrukdant draugams. Skatinti kultūringai bendrauti su suaugusiais ir vaikais, padėkoti, pasisveikinti, atsisveikinti. Aiškintis, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį.</p>
------------	--	--

5. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostatų - save vertina teigiamai.		
Esminis gebėjimas-supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.		
1 žingsnis	<p>Reaguoja į pasakytą savo vardą. Jaučia savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas. Liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.</p>	<p>Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, pagirti, skirti pakankamai dėmesio, domėtis ką jis veikia,</p>

<p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.</p> <p>Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.</p>	<p>pritarti žvilgsniui, šypsena, pasidžiaugti pasiekimais. Žaidžiant žaidimus skatinti pasakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai pavadinti daiktus, kurie priklauso vaikui. Kalbėti su vaiku apie žaislus, apie tai, ką mėgsta žaisti berniukai ir mergaitės. Sudaryti sąlygas vaikui tyrinėti save veidrodyje, pavadinti berniuką, mergaitę. Žaisti vardų žaidimus: atsiliepti, pašaukus vardu, pasakyti savo vardą, piršteliais parodyti savo amžių. Rodyti nuotraukose šeimos narius: brolių, sesė, grupės draugus, skatinti atpažinti, pavadinti vardu. Mokyti pavadinti žmogaus kūno dalis, aiškintis, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kitos kūno dalys. Mėgdžioti suaugusiojo rodomus judesius, imituoti gyvūnų kūno dalių judesius.</p>
<p>4 žingsnis</p> <p>5 žingsnis</p> <p>6 žingsnis</p>	<p>Supranta, kad turi savo norų, ketinimų. Pasako kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką matė jis, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje). Mano, kad yra geras, todėl mėgsta kiti, palankiai vertina.</p> <p>Supranta, kad buvo, yra ir bus tas pats asmuo: atpažįsta save nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus. Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p> <p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminėti, padėti ir kt.). Juokiasi iš savo klaidų, ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.</p>	<p>Žaisti bendravimo žaidimus, skatinti kartoti ir įsiminti savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius, pasakoti apie save: amžių, išvaizdą, lytį, pomėgius, gebėjimus. Diskutuoti su vaikais ko jie nori, kaip jaučiasi. Klausyti literatūros kūrinių ir aiškintis kas patinka, o kas ne, kas gera, kas bloga. Lyginti save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: žymėti bei meninėmis priemonėmis vaizduoti savo augimą, pasiekimus. Tyrinėti savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoti savo elgesį įvairiose situacijose. Skatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtoja nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų įspūdžius, jausmus. Žiūrėti nuotraukas, kalbėtis su vaiku apie praeitį, dabartį, ateitį, apie jo norus, pomėgius, kūną. Skatinti piešti save, komentuoti kaip atrodo, ką veikė namuose,</p>

	Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu).	grupėje. Skatinti pasakoti apie savo šeimą, namus, tėvelių darbą, švenčiamas šventes. Siūlyti keisti žaidimo draugus, įtraukianti į žaidimus mažiau populiarius vaikus. Diskutuoti apie gimtinę, Tėvynę, domėtis tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauti jose.
--	--	--

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.		
Esminis gebėjimas-pasitikti pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.		
1 žingsnis	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisiti ką nors smagaus, malonaus. Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kad ateis pasiimti ir t.t. Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojos dėmesio ir padrąsinti, paskatinti jį. Vaikui supykus, užsispyrus reaguoti pozityviai – jautriai, aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai.
2 žingsnis	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	Skatinti tvarkytis savo žaidimo vietą, padėti draugams ar auklėtojai. Sudėti daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisti žaidimus su suaugusiuoju (vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.) atkartoti jo veiksmus. Žaisti žaidimus, plėtojančius socialinę patirtį. Skatinti veikti drauge su suaugusiu: mėgdžioti suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius. Mimika, gestais išreikšti meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kaltę, gėdą.
3 žingsnis	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	

		<p>Bendraujant su vaiko tėvais, išsiaiškinti vaiko įpročius, interesus, informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną.</p> <p>Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo.</p>
4 žingsnis	<p>Lengvai atsiskiria nuo tėvų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus, vykdo individualiai pasakytus prašymus.</p> <p>Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>Sudaryti sąlygas stebėti suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoti apie tėvėlių darbą, šeimą. Skatinti pasakoti, kaip padeda suaugusiems ir šeimos nariams. Skatinti įsiklausyti į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlikti nedidelius įpareigojimus. Skatinti klausyti suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažinti su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškintis, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Skatinti pasakyti savo norus, pomėgius, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti. Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus.</p> <p>Kurti su vaikais bendravimo su aplinkiniais elgesio taisyklės, kalbėtis apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis ir kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Kviesti į grupę svečių, paskatinti vaikus bendrauti su jais. Kalbėtis su vaiku apie tinkamą bendravimą su broliais seserimis. Skatinti išreikšti savo nuomonę, mokėti išklausti kitų nuomonę. Žaidimų metu imituoti suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauti susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankytis tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauti šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauti su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoti, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kurti</p>
5 žingsnis	<p>Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į žaidimus, veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.</p> <p>Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje, ar įstaigos kieme.</p>	
6 žingsnis	<p>Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiais.</p> <p>Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešišškai.</p> <p>Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.</p> <p>Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.</p>	

		žaidybines situacijas, aiškintis kaip negalima elgtis. Aptarti, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domėtis žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažinti su jų profesija, žinoti kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti.
--	--	--

7. SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.		
Esminis gebėjimas-supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.		
1 žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Skatinti bendrauti, žaisti kartu, greta vienas kito, netrukdyti draugams, neskriausti, veikti draugiškai, dalintis žaislais, džiaugtis savo ir kitų žaidimu. Skatinti domėtis kitais, mokytis suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Individualiai ir grupelėmis klausyti skaitomų kūrinėlių. Skatinti domėtis kitais vaikais, pačiam ieškoti draugo žaidimui. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Paskatinti išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro kažką ne taip. Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Pakomentuoti draugiškų vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinti vaiko saugumą. Padėti įgyvendinti vaikui ketinimus atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
2 žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	
3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu draugu. Bendrauja mimika, judesiu, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	
4 žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų	Skatinti vaikus kalbėti apie draugus ir draugystę, domėtis sumanymais, jausmais, nuomone. Aiškintis sąvoką „draugas“.

5 žingsnis	<p>norus, tariausi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p> <p>Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.</p> <p>Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	<p>pasakyti artimiausių draugų vardus, kalbėti apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi jei neturėtų draugų. Aiškintis, jog draugai turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, išradingi, kantrūs, kartais užsispyrę.</p> <p>Skatinti vaikus mandagiai pasisveikinti, pasiūlyti kartu pažaisiti, pasidalinti žaislais, draugui padaryti ką nors malonaus. Kalbėtis su vaikų grupelėmis, skatinti ką nors pranešti, pasakoti didelei vaikų grupei, kurti bendrus darbus, projektus, išklausti, diskutuoti, ieškoti bendro susitarimo. Kurti bendras grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešti jas, užrašyti, parinkti simbolinius paveikslėlius. Lankytis kitose darželio grupėse, pastebėti, kad aplink yra daug skirtingo amžiaus vaikų, kuriuos reikia pagloboti, draugauti. Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Skatinti ir pagirti vaiko norą pasidalinti žaislais, kitais daiktais, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.</p> <p>Skatinti žaisti su vaiku, kurio kiti nepriima į žaidimus, mokėti užjausti, suprasti kitą. Siūlyt žaisti vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, tariantis dėl vietos, vaidmenų, klausyti draugų norų, siūlymų, skatinti susitarti. Žaisti judriuosius žaidimus, laikantis žaidimo taisyklių, derinant savo veiksmus, kartu patiriant džiaugsmą. Interpretuoti, vaidinti, fantazuoti drauge su kitais, išreiškiant savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį.</p>
6 žingsnis	<p>Rodo iniciatyvą bendraujant su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius.</p> <p>Taikiai diskutuoja, tariausi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos.</p> <p>Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p> <p>Turi draugą ar kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.</p>	<p>pasakyti artimiausių draugų vardus, kalbėti apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi jei neturėtų draugų. Aiškintis, jog draugai turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, išradingi, kantrūs, kartais užsispyrę.</p> <p>Skatinti vaikus mandagiai pasisveikinti, pasiūlyti kartu pažaisiti, pasidalinti žaislais, draugui padaryti ką nors malonaus. Kalbėtis su vaikų grupelėmis, skatinti ką nors pranešti, pasakoti didelei vaikų grupei, kurti bendrus darbus, projektus, išklausti, diskutuoti, ieškoti bendro susitarimo. Kurti bendras grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešti jas, užrašyti, parinkti simbolinius paveikslėlius. Lankytis kitose darželio grupėse, pastebėti, kad aplink yra daug skirtingo amžiaus vaikų, kuriuos reikia pagloboti, draugauti. Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Skatinti ir pagirti vaiko norą pasidalinti žaislais, kitais daiktais, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.</p> <p>Skatinti žaisti su vaiku, kurio kiti nepriima į žaidimus, mokėti užjausti, suprasti kitą. Siūlyt žaisti vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, tariantis dėl vietos, vaidmenų, klausyti draugų norų, siūlymų, skatinti susitarti. Žaisti judriuosius žaidimus, laikantis žaidimo taisyklių, derinant savo veiksmus, kartu patiriant džiaugsmą. Interpretuoti, vaidinti, fantazuoti drauge su kitais, išreiškiant savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį.</p>

8. SAKY TINĖ KALBA

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.		
Esminis gebėjimas - klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.		
1 žingsnis	<p>Klausosi suaugusiojo. Supranta elementarius kalbančiojo klausimus ir prašymus. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmy pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: čiaška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.</p> <p>Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydi juos judesiu.</p>	<p>Skatinti tarti čiauškejimo garsus, garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbėti taisyklingai.</p> <p>Skatinti pasakyti ką mato knygutėje, klausyti sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių.</p> <p>Atsakyti į trumpus klausimus, susijusius su sekta ar skaityta pasaka: Kas čia?, Ką veikia?</p> <p>Žaisti žaidimus „Virė, virė košė“, „Kas pasislėpė? Ko neliko?“ Skatinti pasakoti apie save, savo norus, žaislus, šeimos narius, mėgdžioti dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus. Klausyti suaugusiųjų kalbos, bendrauti su suaugusiuoju, kitais vaikais.</p> <p>Paveikslėliuose, nuotraukose parodyti ir pavadinti berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus.</p>
2 žingsnis	<p>Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvorke susijusius paaiškinimus, prašymus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. <p>Noriai dalyvauja pokalbiuose.</p> <p>Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori.</p> <p>Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinių.</p>	<p>Skaityti ir pasakoti apie save, savo norus, žaislus, šeimos narius, mėgdžioti dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus. Klausyti suaugusiųjų kalbos, bendrauti su suaugusiuoju, kitais vaikais.</p> <p>Paveikslėliuose, nuotraukose parodyti ir pavadinti berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus.</p> <p>Skaityti atsižvelgiant į kūrinių garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas.</p>
3 žingsnis	<p>Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių, naujų žodžių.</p> <p>Išklausyti, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p>3–4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus.</p> <p>Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“.</p> <p>Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos.</p> <p>Kalba kelių žodžių sakiniiais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį.</p> <p>Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraštkus.</p> <p>Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams.</p> <p>Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomas pasakas.</p>	<p>Skaityti ir pasakoti apie save, savo norus, žaislus, šeimos narius, mėgdžioti dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus. Klausyti suaugusiųjų kalbos, bendrauti su suaugusiuoju, kitais vaikais.</p> <p>Paveikslėliuose, nuotraukose parodyti ir pavadinti berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus.</p> <p>Skaityti atsižvelgiant į kūrinių garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas.</p> <p>Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką.</p> <p>Mokėti suprasti suaugusiojo prašymus. Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius.</p> <p>Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta. Deklamuoti eilėraštkus, užbaigti žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. Kartu</p>

		su vaikais žiūrėti filmukus, skatinti pasakoti apie tai ką matė ir girdėjo žodžiais, gestais.
4 žingsnis	<p>Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Stengiasi suprasti kito kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p>Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ar veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.</p> <p>Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius.</p> <p>Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>	<p>Kalbant skatinti naudoti apibendrinamuosius žodžius, vartoti kuo daugiau mandagių žodžių. Skatinti atidžiai išklaudyti sekamų kūrinių, padedant auklėtojui atpasakoti perskaitytą pasakėlę. Mokyti gyvulių ir paukščių pamėgdžiojimų. Skatinti bendrauti su auklėtojais, auklėtojų padėjėjais, domėtis kitais žmonėmis, užmegzti kontaktą su vaikais, kviesti veikti kartu. Skatinti pasisveikinti, atsisveikinti, padėkoti, išklaudyti šalia esantį, stengtis suprasti.</p>
5 žingsnis	<p>Klausosi įvairaus turinio tekstų, išklauso ir išgirsta kalbėtoją, supranta ką jis sako, apibūdina kalbėtojo mintį. Žino, kad neišgirdus ar nesupratus, reikia paprašyti pakartoti.</p> <p>Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, tai siedamas su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku.</p> <p>Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, vartoja daugumą kalbos dalių. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą žodžiuose. Seka pasakas, istorijas, sako eilėraščius, inscenizuoja.</p>	<p>Įvardinti paprastais žodžiais kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Pasakoti apie žaislus, žaidimus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Trumpai pasakoti apie paveikslėlį. Auklėtojui padedant, atpasakoti pasakėles, savo kalbą palydint gestais, mimika. Vartyti knygeles, „skaityti“ knygelių paveikslėlius. Dėlioti įvairios medžiagos raides, korteles su žodžiais, daiktais ir jų pavadinimais. Pratintis taisyklingai vartoti kalboje trumpuosius ir ilguosius balsius. Bandyti nustatyti pirmą ir paskutinį žodžio garsą.</p>
6 žingsnis	<p>Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.</p> <p>Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p> <p>Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.) technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju.</p> <p>Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnes</p>	<p>Klausyti tekstų, skaitomų ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Skaityti, žiūrėti įvairių žanrų tekstus (skelbimus, įvairias enciklopedijas, autorines pasakas ir t.t.). Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinti vaiką kalbėti apie įvykį, prisimenant kuo daugiau aplinkybių, detalių, atsakant į klausimus,</p>

	<p>sandaros žodžius.</p> <p>Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.</p> <p>Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV,DVD,CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, deklamuoja savo sukurtus kūrinius.</p>	<p>padedančius lavinti kalbą ir kalbėjimą. Ryto rate skatinti kalbėti po vieną, mokytis išklausti draugus, pedagogą. Vartoti kalboje esamojo laiko veiksmažodžius.</p> <p>Lankytis bibliotekoje, dalyvauti koncertuose, edukaciniuose renginiuose. Kasdieninėse situacijose tartis, skirstytis darbais, planuojant žaidimus, siūlyti įvairius problemų sprendimo būdus. Skatinti vaikų mandagų elgesį paskatinimo priemonėmis (saulutės, šypsenėlės ir t.t.)</p>
--	---	--

9. RAŠYBINĖ KALBA

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.		
Esminis gebėjimas - atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		
<p>1 žingsnis</p> <p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.</p> <p>Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliais juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jam jas perskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p> <p>Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p> <p>Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <ul style="list-style-type: none"> Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas. 	<p>Sudaryti sąlygas, kad vaikas galėtų vartinėti, žaisti, liesti įvairiausias knygeles, skatinti klausyti pasakojimų, skaitomų trumpų kūrinių apie tai, kas vaikui pažįstama, trumpų humoristinių kūrinių ir pan. Siūlyti „skaityti“, vartyti spalvingas knygeles, kalendorius, žurnalus, reklaminių plakatų iliustracijas. Atsakyti į klausimus: „Kodėl?“, „Kada?“, „Ka?“, „Kaip?“, „Kas?“, dainuoti, deklamuoti. Vartoti esamąjį, būsimą ir būtajį laiką. Stebėti skaitymą skatinančią aplinką: užrašus ant baldų, simbolinius paveikslėlius su užrašytais žodžiais ant žaislų lentynų, lovyčių ir pan. Skatinti vaiką pavadinti paveikslėliuose vaizduojamus daiktus, kalbėti apie iliustraciją. Skaitymo metu siūlyti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus. Siekti atkreipti vaikų dėmesį į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, aiškinti jų</p>

		<p>reikšmę. Siūlyti keverzoti ir rašinėti ant įvairių paviršių įvairiomis rašymo priemonėmis: rašikliais, pieštukais, kreidelėmis ir kt. Stebėti užrašytą savo vardą ant piešinio, darbilio, kortelės. Pasakyti savo ir kitų vardus, kalbėtis, klausinėti, kartu dainuoti. Dalyvauti tradiciniuose darželio renginiuose, iškylose po artimiausią darželio aplinką. Pozityviai vertinti vaiko keverzones, pasidžiauti jo pasiekimais, skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.</p>
4 žingsnis	<p>Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. Skaito knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p> <p>Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (planšetiniu kompiuteriu). Kevertzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, atsakyti į prieš tai užduotus klausimus, susijusius su tekstu, atsakymus užrašyti. Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti. Stebėti ir patiems grupėje kurti kuo įvairesnę raidžių, žodžių aplinką, kad vaikai matytų kuo daugiau parašytų, spausdintų žodžių, raidžių. Žaisti didaktinius žaidimus su raidėmis ir paveikslėliais.</p> <p>Pasiūlyti žiūrinėti, vartyti įvairius spaudinius, enciklopedijas, reklaminius bukletus, ir t.t.</p>
5 žingsnis	<p>Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms, įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir kt.) Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, istorijas, filmukus. Iliustracijoje nukopijuoja parašytus žodelius. Kuria ir gamina savo rankų darbo knygeles. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.</p>	<p>Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose.</p> <p>Su vaikais kalbėtis taisyklinga kalba, skatinant vartoti įvairias kalbos dalis, mokyti išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų, varduose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių.</p>
6 žingsnis	<p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.</p> <p>Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirą</p>	<p>Skatinti vaiką įvairioje aplinkoje kopijuoti atskiras raides, žodelius, rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu, pasirašyti savo vardą po darbeliais. Skatinti pažinti grafinius simbolius (raides, žodžius, tekstus, užrašus ir kt.), žaisti jais, kurti, imituoti raštą (kevertzoti, piešti, rašyti raides, jų junginius, žodžius). Stebėti kaip rašo suaugusieji, mėginti pamėgdžioti.</p>

	<p>raidžių junginį.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. • Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Planšetiniu kompiuteriu rašo raides, žodžius. Supranta rašymo tikslus. 	<p>Piešti ornamentus, spalvinti, karpyti, lipdyti, lavinant smulkiuosius rankų raumenis (rašyti molyje, smėlyje, ant stiklo, lentoje ir kt.), iliustruoti, kurti įvairias knygeles, rengti piešinių parodas. Pasakyti, parodyti kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios.</p>
--	--	--

10. APLINKOS PAŽINIMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
<p>Vertybinė nuostata - nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.</p>		
<p>Esminis gebėjimas - įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.</p>		
<p>1 žingsnis</p> <p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Domisi aplinka, atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius.</p> <p>Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.</p> <p>Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje.</p> <p>Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, augalus.</p> <p>Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė)</p> <p>Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais.</p> <p>Skiria atskirus gamtos reiškinius.</p> <p>Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje.</p> <p>Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.</p> <p>Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p>	<p>Kurti aplinką, kurioje vaikai susipažintų su buities daiktais ir jų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodytų, o vėliau ir įvardintų namų apyvokos daiktus.</p> <p>Įvairius aplinkoje esančius žaislus, daiktus pamatyti iš skirtingų perspektyvų: iš arti, toli, tyrinėti juos visais pojūčiais, matyti spalvas, liesti paviršius, girdėti skleidžiamą garsą. Ieškoti paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioti jo balsą, parodyti, o vėliau ir įvardinti gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius (uodega, sparnai), judesius (skrenda, plaukia, bėga). Paveikslėlyje ar aplinkoje parodyti gėlytę, medelį, bandyti pasakyti spalvą, kiekį.</p> <p>Sudaryti sąlygas spausti mygtukus, rankenas, atkabinti kabliukus, bandyti segti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti ir kt. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaisti su mechaniniais žaislais, statybine medžiaga, statyti nesudėtingus statinius, žaisti</p>

		<p>siužetinius žaidimus.</p> <p>Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti transporto priemones, augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Mokyti pavadinti savo kūno dalis, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą.</p>
4 žingsnis	<p>Pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą, pavardę, šeimos narių vardus. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Nusako gyvūnų ir augalų požymius, atpažįsta gamtoje ir paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus.</p> <p>Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba)</p>	<p>Skatinti domėtis šeimos tradicijomis, šeimos šventėmis ir apie jas kalbėtis, atkreipti dėmesį, kad ir darželyje laikomasi tradicijų. Domėtis tėvelių profesijomis, apsilankyti jų darbo vietose.</p> <p>Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų ūkio aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius. Skatinti vaikus kalbėti apie gyvūnų, augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti ir prižiūrėti. Įvairių priemonių pagalba kaupti informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Diskutuoti su vaikais kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo naudingi, kokius vitaminus turi. Siekti, kad suprastų, jog ne visus augalus galima ragauti, kad yra ir nuodingų. Skatinti stebėti dienos orus, metų laiką, gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta.</p>
5 žingsnis	<p>Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas.</p> <p>Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, pasako savo gatvės pavadinimą, įvardija kelis žinomus miesto objektus.</p> <p>Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, valgyklą.</p> <p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus.</p> <p>Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.</p> <p>Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako, kaip juos naudoti maistui.</p> <p>Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimas ir pan.).</p>	<p>Pasivaikščiojimų, išvykų bei ekskursijų metu pratintis globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoti gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauti gamtos saugojimo programose, projektuose, ekologiniuose renginiuose, akcijose.</p> <p>Skatinti vaikus pasakoti apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Būnant gamtoje sukurti</p>
6 žingsnis	<p>Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.</p> <p>Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.</p> <p>Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė.</p> <p>Pasakoja apie tradicines šventes.</p> <p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų.</p> <p>Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta</p>	

	<p>naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.) Pažįsta, saugo, gerbia ir puoselėja gyvąją ir negyvąją gamtą. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, informaciją. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>situacijas, siekiant aiškintis, diskutuoti kuo naudingos uogos, daržovės. Sudaryti sąlygas naudotis šiuolaikinėmis technologijomis. Kaupti informaciją apie pasaulį, žmones, reiškinius, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškintis savo miesto savitumus, įžomybes. Susipažinti su šalies sostine Vilniumi, šalies simbolika, prezidentu. Stebėti, analizuoti, grožėtis įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Prisidėti prie grožio kūrimo, žinoti jog negalima teršti. Aiškintis, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skirti ir pavadinti paros dalis: dieną, naktį. Stebėjimų metu apibūdinti orą, jo pokyčius žymėti kalendoriuje, susipažinti su gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais darbais įvairiais metų laikais. Aiškintis, stebėti kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus, susipažinti su sniego ir vandens savybėmis. Klausyti pasakojimų, žiūrėti filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauti saugaus eismo renginiuose, akcijose.</p>
--	--	---

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostata - nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.		
Esminis gebėjimas - geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.		
1 žingsnis	<p>Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius daiktus, kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, kuriuose kas nors daroma: „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, „Slėpynės“, „Ropė“ ir kt. Pavadinti daiktus, rūšiuoti juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioti nesudėtingus loto.</p>
2 žingsnis	<p>Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug</p>	<p>Skatinti atrinkti parodytos formos ir</p>

3 žingsnis	<p>(parodo pirštais kiek turi metukų). Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.</p> <p>Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>spalvos daiktus, žaislus. Grupuoti daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį. Sudaryti daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatinti daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant. Mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną, sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Pasakyti kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur yra jų daug. Skatinti vaiką pakartoti paveikluose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą, nusakančius žodžius. Rūšiuoti daiktus. Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, siekiant pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan. Grupuoti vienarūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kitus požymius. Eilės tvarka sudėti 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlikti įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioti, surinkti, sumauti žiedus, įdėti vieną į kitą ir kt.). Dėlioti iš dviejų-keturių dalių dėlionės, korteles.</p>
4 žingsnis	<p>Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai. Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras). Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Grupuoja daiktus pagal jų spalvą, formą, dydį. Skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Vartoja žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį ar nugarą. Nurodydamas kryptį vartoja žodžius: pirmyn – atgal, aukštyn – žemyn, kairėn –</p>	<p>Skaičiuoti, matuoti, lyginti, grupuoti, apibendrinti, klasifikuoti įvairius daiktus, informaciją. Dalyvauti pažinimo, tyrinėjimų ir atradimų savaitėje. Aplinkoje ieškoti daiktų, kurių yra po vieną, po daug. Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1-3 daiktai, dvi trys 1-3 daiktų grupės. Skatinti atsakyti į klausimus „Kiek?“ „Ar daiktų po lygiai?“, žaisti domino. Kalboje vartoti žodžius vienas, daug, nė vieno. Taisyklingai skaičiuoti daiktus, garsus, judesius, taisyklingai vartojant kelintinius skaitvardžius. Skaičiuoti ir atskaičiuoti daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas</p>

5 žingsnis	<p>dešinėn.</p> <p>Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p> <p>Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, atsako į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek mažiau?</p> <p>Pastebi kaip sudaryta daiktų seka, geba pratęsti ją. Skiria kelintinius skaitvardžius.</p> <p>Skiria ir pavadina spalvas, formas, nusako daiktų dydį, erdvinę padėtį.</p> <p>Grupuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą, dydį. Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas: ilgesnis, trumpesnis, siauresnis, platesnis, aukštesnis, žemesnis, lengvesnis, sunkesnis.</p> <p>Supranta ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. <p>Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.</p>	<p>nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai. Pasiūlyti vaikui pakaitomis suverti dviejų spalvų karoliukus, žaisti ledo, stalo žaidimus.</p> <p>Lyginti labai kontrastingus, mažiau kontrastingus ir vienodus daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, masę, storį. Daiktus padėti šalia, uždėti ant viršaus, padėti apačioje ir t.t.</p> <p>Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažinti su geometrinėmis figūromis. Aplinkoje ieškoti atitinkamos formos daiktų, aiškintis, kad geometrinės figūros gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioti geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka.</p> <p>Karpyti, piešti, spalvinti trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų kurti ornamentus.</p> <p>Sudaryti kasdienes situacijas, kuriose galima skaičiuoti, matuoti, lyginti įvairius daiktus.</p>
6 žingsnis	<p>Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) po lygiai, vienu, dviem, daugiau (mažiau) pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.</p> <p>Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais.</p> <p>Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p> <p>Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar burių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį.</p> <p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę, į dešinę, aukščiau, žemiau, virš, po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už ir kt.</p> <p>Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės</p>	<p>Įvairių žaidimų metu pratintis skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno erdvinę padėtį ir pagal tai nurodyti kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skirti ir išreikšti žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prieš mane- langas), judėti nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusakyti daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrint įvairius paveikslėlius, pasivaikščiojimų metu, susipažinti su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškinasi jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartojant sąvokas: vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažinti su savaitės dienomis, pasakyti, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj. Kalbėti ką vaikas kasdien veikia ryte, dieną, vakare, naktį, ką veikė</p>

	pasikartojančių ciklą (savaitės dienos, metų laikai ir pan.)	vakar, ar ką veiks rytoj. Žaisti žaidimus padedančius suvokti laiko trukmę.
--	--	---

12. MENINĖ RAIŠKA

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostata - jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.		
Esminis gebėjimas - spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.		
1 žingsnis	Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonaciją, judesius. Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.	Eiti ratuku susikibus rankomis, vorele, žaisti muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Dainuoti trumpas, pasikartojančio teksto daineles, kartojant su auklėtoja, imituojant judesiais. Klaudyti linksmų, ramių muzikos kūrinių, instrumentų garsų, atliekant atitinkamus judesius, nusakant muzikos nuotaiką:
2 žingsnis	Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, kutenimo, pirštukų žaidimus mėgdžioja išgirstas intonacijas. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais, veiksmais. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jausmais.	linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t. Atlikti ritmiškus judesius su priemonėmis (skarelės, kaspiniai, žaisliukai) pagal muziką. Groti barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, varpeliais, akmenukais, lazdelėmis. Ritmiškai eiti vietoje, ratu, ploti, trepsėti, stuksenti pagal muziką.
3 žingsnis	Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuojama, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuriam, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais	Klaudyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius. Skatinti kurti dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Pasiūlyti eksperimentuoti įvairiomis priemonėmis ir medžiagomis, vaizduojant įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t. Siūlyti piešti pieštukais, flomasteriais, vaškinėmis kreidelėmis, teptukais, guašu, akvarele, štampuoti įvairiomis priemonėmis ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus. Aplikuoti iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšyti popieriaus gabalėlius, juos

	<p>vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas.</p> <p>Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius.</p> <p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus.</p>	<p>dėlioti popieriaus lape, priklijavus nupiešti trūkstamas dalis. Lipdyti iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, ištempti, sulenkti, įspausti duobutes, griovelius ir t.t. Dekoruoti įvairia gamtine medžiaga. Plastilino gabalėlius klijuoti ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošiant. Siūlyti naudotis žirkklėmis, karpyti popieriaus juosteles mažais gabalėliais. Skatinti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, siekti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą.</p>
4 žingsnis	<p>Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.</p> <p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo dainas.</p> <p>Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi ir kt.</p> <p>Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką.</p> <p>Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Muzikiniuose rateliuose kuria ir savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p> <p>Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, įvairiomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija.</p> <p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, kuria koliažus, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti kalbant, pasakojant.</p> <p>Skatinti dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke.</p> <p>Siūlyti „groti“ muzikos instrumentais, savo gamybos instrumentais pritariant dainuojant, šokant.</p> <p>Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, atliekant nesudėtingus judesius. patiems sugalvoti įvairius judesius.</p> <p>Skatinti laisvai, spontaniškai muzikinės raiškos priemonėmis reikšti savo nuotaiką. Sudaryti sąlygas vaikams klausyti netik muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant profesionalus.</p> <p>Stebėti aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kurti ir eksperimentuoti įvairiausiomis dailės technikomis: piešti, tapyti, dekoruoti, lipdyti, konstruoti, lankstyti, pinti, austi, siūti, aplikuoti, karpyti, spausdinti, raižyti. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrybą ir išdėstymą.</p> <p>Pasidžiaugti vaiko sukurtais darbais, veiksmais jų emocionalumu, išraiškingumu. Skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir grupių gyvenimą, klausyti</p>
5 žingsnis	<p>Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusias įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.</p> <p>Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.).</p>	

6 žingsnis	<p>Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembras.</p> <p>Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mišlėms, patarlėms.</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas penkių-šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p> <p>Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis.</p> <p>Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.</p> <p>Ekperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.</p> <p>Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja.</p> <p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2-3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui.</p> <p>Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui.</p> <p>Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas septynių-aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką.</p> <p>Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką.</p> <p>Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja</p>	<p>istorijų bei patiems jas pasakoti. Skatinti vaiką išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, spektaklio.</p> <p>Kalbėti su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones. Drąsinti kurti iš smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos mozaikas, kilimėlius, juostas. Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje.</p> <p>Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padėti vaikui išsaugoti kompiuterinę grafiką, sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus. Sudaryti sąlygas kurti reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis (piešiant gamtoje ant asfalto, smėlio ir t. t.).</p> <p>Susipažinti su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klausyti pasakų, padavimų, sakmių, minti mišles, minkles, sakyti skaičiuotes, greitakalbes, erzinimus, mėgdžioti aplinkos, gamtos garsus.</p> <p>Švęsti kalendorines šventes, susipažįstant su tradicijomis ir papročiais. Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka.</p> <p>Vaidinti su lėlėmis: pirštinių, pieštukinių, lėlėmis ant pagaliukų, su Užgavėnių kaukėmis ir kt.</p>
------------	---	---

	<p>realias ir fantastines istorijas, įvykius. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.</p>	
--	--	--

13. ESTETINIS SUVOKIMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinių nuostata - domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.		
Esminis gebėjimas - pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.		
1 žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Emocinę būseną skatinti reikšti įvairiomis dailės priemonėmis: kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirenkant spalvas. Stebėti ir aptarti savo ir kitų darbus, rasti pažįstamus daiktus, personažus, orientuotis erdvėje pvz. saulutė, debesėliai danguje, namelis stovi ant žemės ir pan.
2 žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelėlių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos, knygelės. Klausyti specialių dainelių vaikams, pasakojimų su dainelėmis. Klausyti žinomų melodijų, atliekamų įvairiais instrumentais, įsiminti ir atpažinti girdėtą muziką, individualiai muzikuoti, pakartoti, atkurti melodiją balsu arba ritminiais judesiais. Paprastas, aiškaus teksto, įdomaus turinio, lengvas daineles dainuoti individualiai ir grupėmis. Įsiminti dainų žodžius, kartu su auklėtoja atlikti judesius ir judesių pagalba atskirti muzikos kontrastus: tyliai-garsiai, lėtai-greitai. Laisvai judėti pagal muziką, skatinant teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius.
3 žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emociškai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	

		<p>Žaisti siužetinius, teatrinius žaidimus, pamėgdžiojant suaugusįjį, gyvūną.</p> <p>Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, šokius, užduoti mąstymą skatinančius klausimus „Kas čia?“, „Ką matėte?“. Skatinti pasakoti apie aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas, pritarti vaiko komentarams, papildyti jo žodyną kitais naujais žodžiais.</p>
4 žingsnis	<p>Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.</p> <p>Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.</p> <p>Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p>	<p>Skatinti klausyti grožinės literatūros, poezijos kūrinių, atkreipiant dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebinti meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoti juos savo kalboje, mėgdžioti įvairias intonacijas.</p> <p>Lankytis meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, dalintis išpūdžiais. Dalyvauti susitikimuose su menininkais, susipažinti su jų kūryba.</p>
5 žingsnis	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.</p> <p>Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.</p> <p>Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinius, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>Kurti meninius darbelius, dainuoti, šokti, vaidinti, klausyti muzikos kūrinių. Rengti kūrybinių darbų parodas, aptarti savo ir draugų kūrybą, grožėtis jais. Kalbėtis apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmesnis, kodėl? Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Papasakoti apie savo meninius sprendimus.</p> <p>Stebėti gamtos, aplinkos grožį, klausyti įvairių gamtos garsų.</p>
6 žingsnis	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.</p> <p>Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.</p> <p>Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<p>Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus. Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis įrašų, žiūrėti filmukus.</p> <p>Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti. Skatinti vaikus įvairiausiai būdais pamatyti, pajusti grožį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus,</p>

		<p>drabužius, puošybą, pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką.</p> <p>Kasdieninėje veikloje kalbant su vaikais skatinti vartoti žodžius „džiaugiuosi, puikiai atrodai, gražiai pasielgei. Padėti vaikui, padrašinti, ugdant pasitikėjimą savo kūryba.</p>
--	--	---

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.		
Esminis gebėjimas - savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.		
1 žingsnis	<p>Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.</p> <p>Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti, išreikšdamas norus parodo „taip“, „ne“.</p>	<p>Žaisti, ką nors veikti kartu su vaikais, kad jie galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais.</p> <p>Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo. Siekti, kad vaikas pats atliktų įvairius veiksmus, tai turi didesnę poveikį jo raidai. Užtikrinti saugią aplinką grupėje, lauke.</p>
2 žingsnis	<p>Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.</p> <p>Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.</p> <p>Veiksmis ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusiųjų prie dominančių daiktų.</p> <p>Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.</p>	<p>Auklėtojai žaisti įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydamiesi naujų veiksmų. Praturtinti grupę naujais žaislais, žaidimais vaiko poreikius atitinkančiomis priemonėmis. Skatinti vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę ir kt.</p>
3 žingsnis	<p>Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.</p> <p>Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.</p> <p>Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.</p>	

4 žingsnis	<p>Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p> <p>Kviečiant, sudominant išitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.</p> <p>Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršinimo.</p>	<p>Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, indelius, plauti žaislus, dengti stalą, palaistyti gėles ir kt. Džiaugtis ir skatinti vaiko iniciatyvą padėti kitam – ką nors paduoti, pagelbėti užsisiegti ir t. t.</p> <p>Skatinti vaikus, kurie bando kliūtis įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitį, sprendimus. Palaikyti vaikų idėjas, sumanymus, skatinti ir padėti juos išplėtoti, įgyvendinti. Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip idėją, kurią jie galėtų savaip įgyvendinti.</p> <p>Sudaryti sąlygas žaisti žaidimus po keletą dienų, neardant sukurtų darbelių, statinių.</p>
5 žingsnis	<p>Pats pasirenka ir kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p> <p>Lengviau pereina nuo pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Veiklą atlieka išradingai, savarankiškai, susitelkęs, savaip.</p> <p>Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Pasiūlyti vaikams veiklos grupelėmis. Skatinti baigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz. įverti siūlą, įsiūti sagą.</p>
6 žingsnis	<p>Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.</p> <p>Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisiekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.</p>	<p>Pasiūlyti vaikams veiklos grupelėmis. Skatinti baigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz. įverti siūlą, įsiūti sagą.</p>

15. TYRINĖJIMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.		
Esminis gebėjimas - aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.		
1 žingsnis	<p>Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus.</p> <p>Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikams žaisti įvairiose erdvėse: ant kilimo, grindų, žolės, smėlio, ant minkštų ir kietų paviršių, patalpoje ir lauke.</p> <p>Skatinti pajusti įvairius pojūčius: šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų, skonio. Vaikams tyrinėti įvairias medžiagas, formas, skatinti žaisti su savo pirštais, atliekant tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius</p>
2 žingsnis	<p>Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti.</p> <p>Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksma prašo pakartoti daug kartų.</p>	
3 žingsnis		

	<p>Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.</p>	<p>judesius. Sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba daiktais, judėti link jų, liesti juos, išlaikyti pusiausvyrą, pasiekti, paragauti. Sudaryti sąlygas vystyti įvairius gebėjimus, pvz. klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti kas vyko. Mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos. Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz. padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaryti galimybes surinkti rūšiuoti ir sudėlioti daiktus, kokia nors tvarka, stiprinti tvarkos jausmą. Skatinti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.</p>
4 žingsnis	<p>Pats pasirenka žaidimui reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan).</p>	<p>Tyrinėti, eksperimentuoti su smėliu, vandeniu, sunkiais, lengvais daiktais, biriomis medžiagomis, svarstyklėmis ir pan. Eksperimentuoti su šviesa, šešėliais prie šviesos stalo atrandant, lyginant.</p>
5 žingsnis	<p>Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas, ir jo paskirties (pvz. ratai yra apvalūs, nes mašina juda). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.</p>	<p>Sudaryti galimybes rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų, sprendimų. Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas. Vaikams pateikti įvairių knygų, paveikslėlių, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį. Skatinti komentuoti, paaiškinti savo pasirinkimus, taikytus problemų sprendimo būdus, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti juos imtis, tartis su kitais,</p>
6 žingsnis	<p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.</p>	

	<p>Aktyviai tyrinédami aplinką demonstruoja vis didéjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stebédamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. • Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja. 	<p>eksperimentuoti. Skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų gyvosios gamtos savybes, piešti, konstruoti. Skaičiuoti, prognozuoti, pvz. kiek saldinių imti, kad visi gautų po lygiai. Sudaryti sąlygas tyrinėti gamtą, aplinką, jos kaitą, savybes. Siūlyti atlikti bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdyti ilgalaikius stebėjimus, pvz. stebėti augalo augimą. Grupėje turėti mikroskopą ir kitų prietaisų skirtų tyrinėti, savarankiškai juos naudoti. Skatinti ieškoti atsakymų knygoje, internete, klausti suaugusiųjų.</p>
--	---	---

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
<p>Vertybinių nuostata - nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p>		
<p>Esminis gebėjimas - atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinédamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>		
<p>1 žingsnis</p> <p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultata.</p> <p>Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikédamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.</p> <p>Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos. <p>Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą. 	<p>Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį arba problema. Pagirti kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai ko padaryti dar negali, padėti jam. Jie bando daryti tai kas pavojinga – aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti. Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“, „Pabandyk kitaip!“, „Na, dar kartą!“.</p> <p>Rodyti ir komentuoti veiksmų su daiktais būdus, demonstruojamų veiksmų pasekmes. Patarti kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlékti sudėtingumą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas. Skatinti vaikus imtis pagal jų</p>

		galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4 žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti juos imtis, tartis su kitais, eksperimentuoti.
5 žingsnis	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Vaikams susidūrus su problemomis, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos būdus jie taikė anksčiau. Drąsinti vaikus ieškoti išeities iš susidariusios situacijos. Skaityti kūrinėlius apie įvairiausių žmonių poelgius, jų pasekmes.
6 žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais, atsižvelgia į kitų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieško išeičių, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. Užduoti klausimus, kurie padeda apmąstyti problemas. Skaityti kūrinis apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Susidūrus su problema, klausti vaiko ką padarei, ką galima daryti, ar tai padės įveikti problemą. Padėti vaikams geriau suprasti, sprendimo pasekmes. Paprašyti pagalvoti ką galima padaryti įvairiuose situacijose. Siūlyti probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų patys.

17. KŪRYBIŠKUMAS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.		
Esminis gebėjimas - savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.		
1 žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Siūlyti žaisti įvairiais žaislais, daiktais, muzikos instrumentais,

<p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais.</p> <p>Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.</p> <p>Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje.</p> <p>Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma.</p> <p>Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>	<p>verti, dėlioti, statyti, konstruoti. Eksperimentuoti su dailei, lipdymui skirtomis medžiagomis, tapyti, piešti įvairia technika, naudoti įvairias medžiagas, rūšiuoti, grupuoti įvairius daiktus, žaislus. Skatinti žaisti su žaislais, priemonėmis, lavinančiomis visus pojūčius: uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo, suteikiant galimybę pažinti aplinką, klausytis, skanauti, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų, medžiagų paviršius. Siūlyti žaidimų su vandeniu - jį pilstyti, sverti, senti, laistyti, taškyti. Skatinti klausti, domėtis, atsakyti į klausimus, siekiant sudominti ir toliau tyrinėti veiklą organizuojant patalpose ir lauke. Kurti saugią aplinką, kurioje vaikas galėtų eksperimentuoti su įvairia medžiaga. Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtinę medžiagą: kankorėžius, kaštonus, smilgas ir kt.</p>
<p>4 žingsnis</p> <p>5 žingsnis</p> <p>6 žingsnis</p>	<p>Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.</p> <p>Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas.</p> <p>Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.</p> <p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.</p> <p>Savitai suvokia, vaizduoja pasaulį.</p> <p>Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus.</p> <p>Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.</p> <p>Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.</p> <p>Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.</p> <p>Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savo rezultato.</p>	<p>Skatinti veikti įsivaizduojamoje situacijoje (šeimoje, virtuvėje, ligoninėje ir pan.), atlikti tam tikrą vaidmenį. Ugdyti mąstymą, reiškinių suvokimą, stebėti ir lyginti daiktų, reiškinių savybes. Ugdyti kūrybiškumą, vaizduotę.</p> <p>Apžiūrėti, pasirinkti ir naudoti įvairias piešimo, tapyimo priemones, medžiagas, siūlyti pačiam tyrinėti, eksperimentuoti.</p> <p>Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti ką naujo, originalaus pavyko sukurti.</p> <p>Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams. Lavinti kūrybinį mąstymą. Skatinti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išsakyti mintis, atsakyti į netikėtus klausimus.</p>

	<p>Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.</p>	<p>Pasiūlyti įdomios veiklos, skatinant patirti naujų išgyvenimų, ugdyti fantaziją žaidžiant, ką nors veikiant. Lauke pasivaikščiojimų metu stebėti metų laikų reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą, skatinant drąsiai, laisvai reikšti idėjas, siūlyti, klausti. Skatinti pasakoti, išreikšti judesiu, piešti fantazijas, išgyvenimus, įsivaizduojamus objektus. Skatinti kurti, dalintis idėjomis dirbant porose, grupėse. Bandyti perkurti pasakas, piešti piešinius, vaidinti, improvizuoti skatinant originalumą, fantaziją, kūrybiškumą.</p>
--	--	---

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS

ŽINGSNIAI	ESMINIAI VAIKŲ PASIEKIMAI	UGDYMO GAIRĖS
Vertybinė nuostata - noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.		
Esminis gebėjimas -mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.		
<p>1 žingsnis</p> <p>2 žingsnis</p> <p>3 žingsnis</p>	<p>Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.</p> <p>Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.</p> <p>Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.</p>	<p>Siūlyti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais. kurie skatina įvairiais būdais manipuliuoti. stumti, traukti, imti, liesti pirštais, kišti į burną ir kt. Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Kalbinti vaiką, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, džiaugtis, kai kas nors pavyksta. Žaidžiant kalbėtis, rodyti ir įvardinti daiktus, veiksmus su žodžiais. Pastebėti ir atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti ir kurti sąlygas vaikui mokytis. Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Kartu su vaiku pasidžiaugti tuo, ką jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę ir kt.</p>

4 žingsnis	<p>Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.</p>	<p>Kalbėtis su vaikais, apie tai, ką veikė per dieną, ko išmoko. Skatinti kalbėti apie žaidimus ar kitą veiklą. Drašinti vaiką sakyti ko nemoka, skatinti rasti atsakymą ar sprendimą.</p>
5 žingsnis	<p>Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drašiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...</p>	<p>Aiškintis ko vaikas nori išmokti, sudaryti tam sąlygas. Numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis, tyrinėti ir piešti aplinką. Sudaryti sąlygas žaisti sudėtingus žaidimus, kartu mokytis tyrinėti. Supažindinti su įvairiomis enciklopedijomis, internetu,</p>
6 žingsnis	<p>Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drašiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprenddamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.</p>	<p>mokytis jais naudotis. Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, veiklą, ją plėtoti. Kalbėtis su vaikais apie tai ką jau išmoko, kaip dar galima mokytis, kad sužinoti naujus dalykus.</p>

V. VAIKŲ UGDYMO (SI) METODAI

Pagrindinė vaikų ugdymo (si) organizavimo forma yra kompleksinė vaikų veikla. Tai gali būti visos grupės, mažos vaikų grupelės arba individuali vieno vaiko veikla. Ugdymo metodai taikomi lanksčiai, planuojami ir koreguojami čia ir dabar atsižvelgiant į vieno vaiko ir vaikų grupės poreikius, ugdymo situacijas.

UGDYMO (SI) METODAI

Žaidybinis metodas – skatina vaikų teigiamas emocijas, padeda formuoti socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukcentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą;

Vaizdinis metodas – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius;

Praktinis metodas – vaikams padeda per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką; 12.4. žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis) – suteikia galimybę perduoti informaciją;

Kūrybinis metodas – sudaro sąlygas vaikams reikšti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų. Juos papildome projektiniu metodu, kurio taikymas padeda formuoti įvairesnį ugdymo procesą;

Projektų metodas – vienas iš aktyviųjų metodų, skatinantis ugdymo turinio ir metodų kaitą, lanksčiai integruojant ugdymo sritis, individualizuojant ugdymą, jo turinį orientuojant į vaiko gyvenimui ir ugdymui (si) reikalingų ugdymo (si) sričių plėtojimą.

UGDYMO (SI) TECHNOLOGIJOS

UGDYMAS IR UGDYMASIS ŽAIDIMU

Žaidimas – pagrindinė ir ypatinga vaikų veikla. Tai daugiau negu metodas. Tai vaikų gyvenimo, elgesio ir egzistencijos forma. Dažnai žaidimu virsta viskas, ką vaikas veikia, todėl pedagogo įsikišimas į vaiko pasaulį turi turėti būdų ir formų sistemą, kad vaikui būtų saugu, o pedagogas siektų programoje keliamų tikslų. Žaidimas – ypatinga veikla, kylanti iš vidinio impulso veikti, bandyti, tyrinėti. Pedagogai, siekdami humaniškumo ir visuminio ugdymo principų realizavimo, turi labai branginti ir puoselėti šią vaikų veiklą.

Žaisdamas vaikas susipažįsta su pasauliu ir mokosi:

- pasitikėti dar nepažintais veikimo būdais;
- išbandyti visus galimus požiūrius ir poelgius;
- išreikšti smalsumo, žavesio, baimės, netikrumo išgyvenimus, susiorientuoti, pažinti;
- eiti prie to, kas nepažįstama, iš principo – kas pavojinga;
- atrasti, perprasti, įgyti įvairiapusių patyrimą savaime, susidomėjus, laisvai žaidžiant, tyrinėjant.

Žaidimas – vaiko dvasinių jėgų sklaidos forma:

- judėjimo ir bendros veiklos organizavimo, galimumo laisvai veikti malonumas;
- veiksmų įvairovės, meistriškumo, vaizduotės polėkio demonstravimas;
- poreikis ir pastangos patirti sėkmę, nesėkmės išgyvenimus;
- savo ir kitų poreikių, pomėgių panašumo ir skirtingumo perpratimas;
- emocijų, jausmų raiška, jų valdymo būtinumo patyrimas;
- derybų ir kompromisų būdų taikymas.

UGDYMO (SI) SKATINIMAS, SUKURIANT TINKAMĄ APLINKĄ

- Pedagogas sukuria grupėje jaukias atskiras erdves vaikų veiklai.
- Skatina vaikus susikurti vietas žaidimams, veiklai.
- Pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą.
- Taikomi vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir priemonėmis būdai.
- Kuriama palanki mikro aplinka (grupėje, logopedo kab., salėje) vaikams turintiems kalbos ir kt. komunikacijos sutrikimų.

KONSTRUKTYVI VAIKO IR PEDAGOGO SĄVEIKA

- Pedagogas įtraukia vaikus į veiklą, pateikdamas idėją, temą, problemą, sumanymą, ką būtų galima veikti, siekia vaikų interpretacijų, kūrybos, atradimų, nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių.
- Pedagogas pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti ir panaudoti kaip ugdymo kontekstą.
- Priimami bendri sprendimai, susitarimai dėl veiklos, bendraujama, bendradarbiaujama.
- Atvirais klausimais pedagogas netiesiogiai vadovauja vaikų ieškojimams, moko spręsti problemas, praturtina jų sumanymus.

UGDYMAS PAVYZDŽIU

- Pedagogas taiko įvairius vaiko dėmesio atkreipimo būdus.
- Pedagogas demonstratyviai, žaismingai, išraiškingai ką nors daro vaikams stebint.
- Pedagogas pradeda kokią nors veiklą, po to perleidžia ją savarankiškai tęsti vaikams.
- Pedagogas ką nors veikia drauge su vaikais kaip žaidimų ar veiklos partneris: kartu dainuoja, vaidina, dalyvauja vaikų projektuose.
- Pedagogas mimika, žodžiais, elgesiu, veiksmais ir daiktais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams.
- Tėvai skatinami dalyvauti vaikų veikloje, kad vaikas turėtų galimybę mokytis iš jų patirties.

SPONTANIŠKAS UGDYMAS

- Pedagogas pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi.
- Emociniu atsaku palaiko vaiko veiklą – pagiria, pasidžiaugia.
- Ugdymui panaudoja netikėtai susikūrusias situacijas.
- Pasiūlo priemonių vaiko poreikiams ir interesams čia ir dabar tenkinti.

VI. UGDYMO (SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

VAIKO PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas – tai duomenų rinkimas apie vaiko poreikius, interesus, pastangas, augimą. Vaiko pasiekimų vertinimas padeda pedagogui atskleisti ką vaikas žino, kaip ugdymo procese kinta jo pasiekimai. Vaiko pasiekimai vertinami, kad galėtume geriau pažinti vaiką, jo individualybę, išsiaiškinti vaikus, kurie turi specialiųjų poreikių, padėti vaikui tapti

pripažintam, mėgstamam, įdomiam, įvertinti ar įgyvendinome programos uždavinius, pamatyti ir įvertinti savo darbo su vaikais būdus, turinį, užduotis, suplanuoti ugdymo situacijas atskiram vaikui ar vaikų grupei.

Siekiant informatyvumo atliekamas visuminis vertinimas.

Vertindami siekiame vaiko galių pažinimo, savęs pozityvaus vertinimo, atskleisti ką pajėgus veikti, nustatyti vaiko žinojimo, patirties, kultūros, individualumo skirtumus, padėti tėvų ir vaikų santykių stiprinimui, gerbiant šeimos kultūrą ir kalbą bei pastebėti vaiko raidos netolygumus, saugojant vaiko saugumą bei savigarbą.

VAIKO PASIEKIMŲ VERTINIMO PROCESAS

Vaiko pasiekimų vertintojai: auklėtojai, logopedai, specialusis pedagogas, judesio korekcijos mokytojas, meninio ugdymo pedagogas, tėvai, pats vaikas.

Informacijos apie pasiekimus ir pažangą rinkimo metodai ir būdai:

- vaiko stebėjimas ir pokalbis su juo;
- vaiko realios veiklos rezultatų ir nuotraukų analizė;
- vaiko kalbos užrašų analizė;
- vaiko veiklos ir elgesio analizė;
- faktų rinkimas ir atskirų situacijų aprašymas.

Vaiko pasiekimų vertinimo periodiškumas:

- vaikas vertinamas 2 kartus per metus (rudenį ir pavasarį).

VAIKO PASIEKIMŲ POKYČIŲ FIKSAVIMAS

Vaiko pasiekimai fiksuojami ir kaupiami vaiko pasiekimų aplanke:

- informacija apie vaiko identifikaciją (vaiko dalyvavimo veikloje nuotraukos, samprotavimai, klausimai, piešiniai ir kt.);
- vaiko darbėlių aplanke kaupiami vaikų piešiniai, meniniai darbeliai, rašymo ir matematiniai darbeliai;
- vaiko pasiekimų vertinimo medžiaga yra konfidenciali informacija ir neviešinama. Ji saugoma darželyje, kol vaikas lanko ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupę, vėliau sunaikinama, vadovaujantis įstaigos dokumentų saugojimo tvarka.

Vaiko pasiekimų informacijos panaudojimas:

- pokalbiui su vaiku, kad vertinimas vaiką motyvuotų įdomiai ir prasmingai veiklai, skatintų tobulėti, didintų savęs vertinimą;
- individualiam aptarimui su vaiko tėvais;
- ugdymo proceso planavimui.

Informacijos pateikimas:

- apibendrinta informacija pateikiama tėvų susirinkimuose;
- apibendrinta informacija 2 kartus metuose aptariama pedagogų tarybos posėdžiuose, pasitarimuose;
- jeigu vaiko pasiekimai nekinta, informacija aptariama su reikiamais specialistais.

VII. NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Vilnius, 2014.
2. Metodinės rekomendacijos Ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006
3. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Vilnius, 2015.
4. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. Australija, 2006.
5. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Monkevičienė O. Vilnius, Minklės leidyba, 2001.
6. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
7. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D., ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius, Leidybos centras, 1997.
8. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Ikimokyklinis amžius. Vilnius, 2004
9. Rauckis J., Drungilienė D., Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa. Vilnius, 2003.
10. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2003 m. birželio 17 d. Nr.IX-1630.
11. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Jungtinių Tautų vaikų teisių konvencijos ratifikavimo“ (Žin. 1995, Nr. I-60-1501).
12. Vaiko gerovės valstybės koncepcija „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų“ Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700.
13. Lietuvos higienos norma HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programą. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. V-313.
14. „Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo“ Lietuvos Respublikos vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1509.
15. Diane Trister Dodge, Laura J. Colker, Cate Heroman. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vašingtonas, Presvika, 2007.
16. Diane Trister Dodge, Sherrie Rudick, Kai – lee Berke Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vašingtonas, Presvika, 2008.